

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-78-23>

УДК 334.72:336.77:336.76(477)

**СКЛАДОВІ ТА ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ
ІННОВАЦІЙНИХ ФІНАНСОВИХ МОДЕЛЕЙ
МАЛОГО Й СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ
В УМОВАХ ПОСТВІЙСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ**

**COMPONENTS AND PRINCIPLES OF BUILDING
INNOVATIVE FINANCIAL MODELS
FOR SMALL AND MEDIUM BUSINESSES
IN THE CONDITIONS OF THE POST-WAR ECONOMY**

Завалій Богдан Юрійович

аспірант,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-8478-787X>**Гринько Тетяна Валеріївна**

доктор економічних наук, професор,

декан факультету економіки,

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7882-4523>**Zavalii Bohdan, Grynko Tetyana**

Oles Honchar Dnipro National University

Мета роботи полягає у визначенні ключових складових і принципів побудови інноваційних фінансових моделей для малого й середнього бізнесу в умовах післявоєнної економіки України. У дослідженні використано системний і структурно-функціональний підходи, економіко-статистичний аналіз динаміки макроекономічних показників, порівняльне вивчення практик міжнародних фінансових інституцій і діючих державних програм підтримки підприємництва. Проведено діагностику сучасного стану малого й середнього бізнесу, яка засвідчила глибокі втрати сектора від війни. Виокремлено існуючі інноваційні фінансові моделі, що активно застосовуються в Україні: програма «5-7-9%» пільгового кредитування, комплекс грантових проєктів «єРобота», механізми гарантування кредитів і страхування воєнних ризиків, партнерські програми з міжнародними фінансовими організаціями, а також краудфандинг, венчурні інвестиції, фінтех-платформи. Встановлено основні принципи побудови інноваційних фінансових моделей: розподіл ризиків, партнерство держави, донорів і приватного сектора, фінансова інклюзивність, цифровізація й інноваційність, адаптивність до галузевих і регіональних особливостей, прозорість та довіра.

Ключові слова: програми підтримки, ділова активність, пільгове кредитування, партнерство держави, краудфандинг.

The purpose of the work was to identify the key components and principles of building innovative financial models for small and medium-sized businesses in the post-war economy of Ukraine. The study used systemic and structural-functional approaches, economic and statistical analysis of the dynamics of macroeconomic indicators, a comparative study of the practices of international financial institutions and existing state programs to support entrepreneurship. A diagnosis of the current state of small and medium-sized businesses was carried out, which showed the deep losses of the sector from the war. Existing innovative financial models that are actively used in Ukraine were identified: the "5-7-9%" program of preferential lending, the "eWork" grant project complex, loan guarantee mechanisms and war risk insurance, partnership programs with international financial organizations, as well as crowdfunding, venture capital investments, fintech platforms. The main principles of building innovative financial models have been established: risk sharing, partnership between the state, donors and the private sector, financial inclusion, digitalization and innovation, adaptability to industry and regional characteristics, transparency and trust. The conclusions confirm that small and medium-sized businesses in Ukraine in the post-war economy are capable of becoming the "engine" of the country's revival and modernization, but for this they must receive

appropriate financial instruments. Innovative financial models that are currently being implemented demonstrate encouraging results, providing SMEs with resources for survival and growth even in times of turmoil. Adherence to the principles of reasonable risk sharing, partnership, inclusion, technology, flexibility and transparency is a guarantee that these models will continue to work successfully. With the support of the Ukrainian authorities and the international community, the SME sector can become the basis of Ukraine's economic leap – integrated into the European space, innovative, competitive at the global level.

Keywords: support programs, business activity, preferential lending, state partnership, crowdfunding.

Постановка проблеми. У контексті поствійськової економіки України, де відновлення як державного, так і приватного сектору триває в умовах значних руйнувань і невизначеності, інноваційні фінансові моделі для малого й середнього бізнесу (далі – МСБ) мають ключове значення. Аналіз UNDP засвідчує, що попри масштабні втрати, 84 % підприємств, які було призупинено, змогли частково відновити свою діяльність протягом шести місяців [1]. Таким чином, адаптивність і стійкість МСБ є фундаментом економічного відновлення. МСБ становлять майже 100 % усіх підприємств України, забезпечують 74 % зайнятості й генерують 64 % доданої вартості економіки [1]. Багато МСБ не знають про наявні програми підтримки, тому потрібні моделі, які спрощують доступ до фінансування [1]. Саме тому актуальним є завдання розробки інноваційних фінансових моделей, здатних забезпечити стійкість підприємств і підтримати процес післявоєнної відбудови країни. Отже, створення ефективних механізмів фінансового забезпечення саме для цих бізнесів має стати пріоритетом для стійкого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Опрацьовані дослідження дають змогу згрупувати їх у кілька блоків. Зокрема, автори Н. Ковальчук, К. Ватаманюк [2] зосередилися на особливостях фінансування малого бізнесу в умовах війни, підкреслюючи, що саме поєднання державних програм і міжнародної допомоги забезпечує підтримку підприємців у кризовий час. Схожий акцент зробили В. І. Варцаба [3] та О. Чорній [4], які аналізували трансформацію державної політики у сфері партнерства з МСБ і роль банківських інституцій у забезпеченні доступу до ресурсів. Ці праці об'єднує висновок, що без активної участі держави та кредитно-фінансових установ подолати наслідки воєнних викликів неможливо. Науковці Б. Ю. Завалій, Т. В. Гринько [5] розробили наукові підходи до формування фінансових моделей для МСБ, підкреслюючи необхідність інноваційності й комплексності таких рішень. У близькому ракурсі виступили Б. Леонова, О. Островська,

В. Круш [6], які акцентували на підвищенні стійкості фінансового стану малих підприємств, а також А. Ткачов [7], що розглянув конкретні інструменти залучення капіталу. Узагальнення наукових праць свідчить, що для зміцнення фінансової стійкості потрібні і нові підходи до моделей, і розширення набору фінансових інструментів.

Окрему увагу в науковому дискурсі займають альтернативні форми фінансування. І. О. Сіромаха, А. І. Омельченко [8] та О. А. Гавриш, О. В. Зозульов, Ю. О. Гавриш [9] розглянули краудфандинг і краудінвестинг як перспективні канали залучення коштів для МСБ. Вони наголошують, що ці інструменти відкривають шлях до ширшої фінансової інклюзії, особливо в умовах обмеженого доступу до традиційного банківського кредитування.

Поточне дослідження робить крок далі, ніж простий опис програм підтримки чи окремих фінансових інструментів для МСБ. Якщо попередні праці розглядали державні програми, банківські кредити чи альтернативні механізми на кшталт грантів і краудфандингу окремо, то тут вони узагальнюються в єдину концепцію, покликану підсилити стійкість бізнесу в умовах післявоєнного відновлення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета дослідження – визначити домінуючі елементи й принципи створення інноваційних фінансових моделей для МСБ у повоєнній економіці України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Ще до початку повномасштабної війни малий бізнес в Україні характеризувався обмеженим доступом до фінансування: за даними UNDP, 46% малих підприємств ніколи не залучали зовнішні кредити чи інвестиції, фактично покладаючись винятково на власні обігові кошти [10]. Це пояснювалося як жорсткими банківськими вимогами до застави, так і браком інформованості про альтернативні канали фінансування. Замість пошуку нових інструментів, майже половина підприємств змушені були обирати між використанням власного капіталу або довгострокових банківських позик під високі

відсоткові ставки, що обмежувало можливості масштабування. При цьому потреба більшості МСП у зовнішніх ресурсах залишалася невеликою: у середньому вони декларували запит на підтримку менше ніж 100 тис. доларів США, спрямовуючи отримані кошти переважно на підтримку ліквідності та управління грошовими потоками, а не на інвестиційне розширення чи технологічне оновлення [10].

Крім прямих руйнувань, серйозною проблемою стала втрата кадрового потенціалу: сотні тисяч людей виїхали за кордон або були мобілізовані, що позбавило бізнес кваліфікованої робочої сили [11]. Надзвичайно високі військові ризики призвели до згорання приватного страхування і кредитування – банки і інвестори стали максимально обережними й переорієнтували ресурси на великих, перевірених позичальників [12]. Малим же підприємствам, які часто не можуть надати гарантій і застави, доступ до капіталу ще більше ускладнився. Усе це спричинило різкий спад ділової активності, а також індексу очікувань ділової активності. На рисунку 1 наведено динаміку індексу очікувань ділової активності по секторах за 2022–2025 рр.

Аналіз засвідчив нерівномірність реакції різних секторів економіки на виклики війни, водночас відзначивши поступову стабілізацію очікувань у середньостроковій перспективі. Загальний індекс ділової активності протягом більшої частини періоду утримувався вище 45 пунктів, що свідчить про нейтрально-оптимістичні настрої бізнесу навіть у воєнних умовах. Максимальне значення 53 пункти було зафіксовано на початку 2023 року, відразу після масованих обстрілів інфраструктури,

коли підприємці прогнозували відносно відновлення стабільності. Це все відобразилось і на загальних макроекономічних тенденціях. Динаміка макроекономічних показників України у 2022–2024 рр. відображає поступове відновлення після воєнного спаду (табл. 1).

За оцінками підприємців, ключову роль у збереженні діяльності відіграли зовнішня фінансова підтримка та державні програми, а також відновлення критичної інфраструктури, зокрема енергопостачання після атак. Пожвавлення в окремих секторах: будівництві, торгівлі та аграрній сфері теж сприяло стабілізації. Близько чверті МСБ скористалися державними чи міжнародними інструментами допомоги, і для половини з них ця підтримка виявилася визначальною для продовження роботи [1].

Розглянемо основні моделі й інструменти, що сьогодні використовуються для фінансування малого і середнього бізнесу в Україні (табл. 2).

Отже, в Україні вже діє широкий спектр інноваційних фінансових моделей для МСБ. Інноваційні фінансові моделі, що сформувалися у відповідь на сучасні виклики, базуються на ряді спільних принципів та включають типові структурні компоненти.

1. Розподіл ризиків та забезпечення стійкості. У практиці підтримки МСБ цей принцип реалізується через конкретні механізми: державні портфельні гарантії, що покривають до 80% збитків за кредитами; програми Міжнародної агенції MIGA із страхування воєнно-політичних ризиків; резервні фонди у банках для реструктуризації заборгованості; механізми відтермінування сплати відсотків

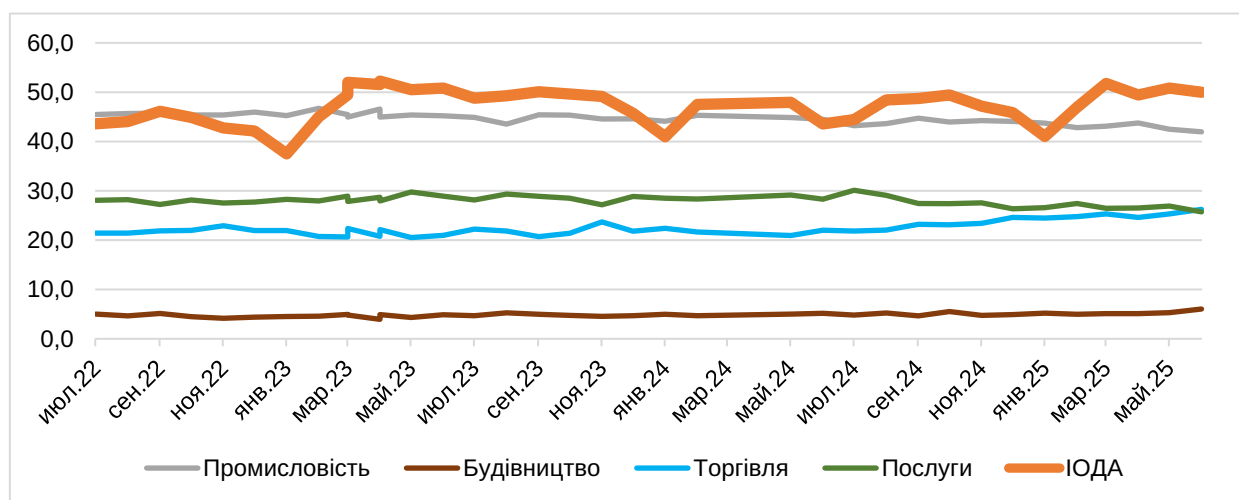

Рис. 1. Динаміка індексу очікувань ділової активності по секторах за 2022–2025 рр.

Джерело: побудовано на основі [13]

Таблиця 1

Макроекономічні показники за 2022–2024 рр.

Індикатор	2022 р.	2023 р.	2024 р.
ВВП, млрд грн	5 191,0	6 625,0	7 730,0
Зростання реального ВВП, %	-29,1	4,9	3,6
Зростання індексу споживчих цін, % (грудень до грудня)	26,6	5,8	9,8
Приріст індексу споживчих цін, % (в середньому)	20,2	12,9	8,3
Сальдо поточних рахунків, млрд дол.	8,0	-7,3	-11,0
Валові резерви НБУ, млрд дол.	28,5	41,8	44,7
Зростання середньої номінальної заробітної плати, %	6,0	17,7	15,8
Експорт товарів, млрд дол.	40,9	33,0	35,0
Експорт товарів і послуг, млрд. дол.	57,5	50,0	52,0
Міжнародні резерви, млрд дол.	28,5	41,8	44,7

Джерело: побудовано на основі [14]

Таблиця 2

Існуючі інноваційні фінансові моделі підтримки МСБ

№	Моделі підтримки	Особливості
1	2	3
1	Державні програми пільгового кредитування	Найбільш масштабним інструментом підтримки ліквідності МСБ стала програма «Доступні кредити 5-7-9%», запущена ще на початку 2020 року і суттєво розширена під час війни. Ця програма передбачає компенсацію державою частини процентної ставки за кредитами, завдяки чому підприємець сплачує лише 5%, 7% або 9% річних (залежно від розміру бізнесу та цілей позики) замість ринкових ставок, що в кризові періоди сягали 20–30%. Механізм реалізується через Фонд розвитку підприємництва (колишній німецько-український фонд), який співпрацює з десятками банків-партнерів. Від початку повномасштабної війни через програму 5-7-9 було профінансовано тисячі позик на підтримку оборотного капіталу, інвестиції у виробництво та навіть на порятунок критичних галузей (як от агросектор навесні 2022 р.) [15]. За підтримки Уряду та донорів програма продовжила діяти попри військові ризики – зокрема, уряд Німеччини через KfW надав грант €50 млн на поповнення фонду компенсації відсотків [15].
2	Прямі гранти та безповоротна допомога бізнесу	Уряд у 2022 р. запустив проєкт «єРобота» – комплекс із 6 грантових програм для стимулювання підприємництва [16]. В межах цього проєкту надаються мікрогранти на відкриття власної справи (програма «Власна справа»), гранти на розширення переробних підприємств, гранти на закладення садів і розвиток тепличного господарства, окрема грантова підтримка стартапів (в т.ч. IT-проєктів) та навчальні ваучери для опанування IT-спеціальностей [17]. Подання заявок максимально спрощене – через портал «Дія» онлайн. Попит на ці програми виявився високим: тільки за 2023 рік державою профінансовано грантів на бізнес-розвиток на суму близько 5 млрд грн [17].
3	Фінансові гарантії та страхування воєнних ризиків	Програми портфельних гарантій за кредитами МСБ, коли держава (через гарантійний фонд) або міжнародні організації гарантують банкам погашення частки позик, виданих малим підприємствам

Продовження Таблиці 2

1	2	3
4	Фінансові гарантії та страхування воєнних ризиків	З 2023 р. в Україні почав діяти Фонд гарантування кредитів МСБ, що покриває до 80% можливих збитків за «воєнними» кредитами, стимулюючи банки кредитувати навіть фірми без достатньої застави. Крім того, міжнародна агенція MIGA (структура Групи Світового банку) станом на середину 2025 р. вже видала гарантії на \$448 млн для покриття воєнно-політичних ризиків в Україні [18]. На конференції з відновлення України 2024 р. MIGA оголосила про нові гарантії на €185 млн, спрямовані саме на покращення доступу МСБ до фінансування [18]. Одночасно ЄБРР реалізує схему розподілу ризиків з українськими банками, компенсуючи їм частину можливих збитків за позиками малому бізнесу. Ще один новий напрям – впровадження страхування воєнних ризиків. Українська влада у 2024 р. анонсувала запуск продуктів страхування від військових і політичних ризиків для бізнесу за підтримки міжнародних страхових пулів [19]. Приватні страховики майже повністю припинили покриття таких ризиків після 2022 р., тож державі та міжнародним партнерам довелося шукати рішення.
5	Міжнародне фінансування та партнерські програми з МФО	Так, Міжнародна фінансова корпорація (IFC) з групи Світового банку з початку війни спрямувала вже \$2,4 млрд на підтримку українського приватного сектора (прямі інвестиції, кредити банкам, торговельне фінансування), зокрема \$908 млн мобілізовано від інших інвесторів у рамках змішаного фінансування [18]. IFC запровадила спеціальну програму Economic Resilience Action, що поєднує власні кошти та донорські гранти для пом'якшення ризиків інвестицій. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) також істотно наростив підтримку українських МСБ: за 2016–2024 рр. пряма підтримка і кредитні лінії для малого бізнесу перевищили €465 млн. [20], а в 2023–2024 рр. банк перейшов до «режиму збереження» для МСБ, надаючи пільгові кредити через партнерські банки та консультації з адаптації в умовах війни [20]. Інноваційним напрямом є залучення капіталу через фондовий ринок і венчурні фонди. Так, вперше в історії, у 2025 р. IFC та ЄБРР здійснили вкладення в створення інституційного венчурного фонду в Україні – Flyer One Ventures Fund V, що інвестуватиме у стартапи на ранніх стадіях (сукупний капітал фонду €11,5 млн) [18]. Також готуються фонди приватного капіталу для інвестування в інфраструктуру та розширення українських компаній, з планами залучити понад €600 млн від глобальних інвесторів [18].
6	Альтернативні фінансові інновації (FinTech, мікро-фінансування, краудфандинг)	Прикладом є співпраця фінтех-компанії Activitis та мікрофінансової організації VisionFund Ukraine (дочірня структура міжнародної VisionFund International), які наприкінці 2024 р. запустили спільні продукти для кредитування мікро-та малих підприємств [21]. Ця програма дозволяє початківцям отримати позику (до 1–2 млн грн) на відкриття бізнесу за моделлю франчайзингу, тобто на основі вже перевіреної бізнес-моделі відомої мережі. Впровадження такого продукту інноваційне тим, що знижує ризики старту бізнесу (франшиза гарантує напрацьовану модель) і фінансується швидко завдяки аналізу даних фінтех-компанією.

Джерело: розроблено на основі [15–20]

у періоди пікових криз. Завдяки такому розподілу ризиків приватні інвестори та банки отримують фінансову «подушку безпеки», що робить кредитування МСБ можливим навіть за відсутності достатніх застав і високої невизначеності.

2. Партнерство держави, донорів і приватного сектора (Public-Private Partnership). Інноваційні моделі фінансування МСБ майже завжди є колективним зусиллям різних гравців. Принцип спільної участі означає, що успішна програма зазвичай включає внесок держави (бюджетні кошти або гарантії), міжнародних фінансових організацій (кредити, гранти, технічна допомога) та приватних фінансових установ (банки, фонди). Наприклад, програма «5-7-9%» фінансується українським бюджетом і донорами, реалізується через комерційні банки, а її вигодонабувачі – приватні підприємці. Така консолідація ресурсів дозволяє досягти синергії – кожна сторона покриває ту частину потреб, де вона найефективніша.

3. Фінансова інклюзивність і орієнтація на недостатньо забезпечені сегменти. У післявоєнній Україні цей принцип має практичне втілення через низку чітко визначених програм. Наприклад, у межах державної ініціативи «єРобота» ветерани та внутрішньо переміщені особи можуть отримати мікрогранти від 150 тис. до 250 тис. грн на відкриття власної справи з обов'язковим створенням щонайменше одного робочого місця. Для жінок-підприємниць діють окремі програми, зокрема, грантові конкурси від USAID та кредити від VisionFund Ukraine на суму до 2 млн грн із відтермінуванням перших виплат, що дає можливість стартувати без необхідності надання застави. У сільських громадах підтримка зосереджена на фермерських господарствах і кооперативах: банки-партнери програми «5-7-9%» надають кредити під знижену ставку 5% річних на закупівлю насіння, техніки чи обладнання, а Український фонд стартапів фінансує агротех-стартапи до 50 тис. дол. США. Інклюзивність також проявляється у розбудові фінансової грамотності: у 2023–2024 рр. понад 10 тис. підприємців пройшли навчання на базі онлайн-курсів «Дія.Бізнес», де окремі модулі присвячені доступу до кредитних і грантових інструментів. Така багаторівнева система дозволяє залучати до фінансових моделей групи, які раніше фактично були виключені з ринку – мікропідприємців, стартапи на ранніх стадіях, жінок та підприємців із сільської місцевості.

4. Інноваційність і цифровізація фінансових продуктів. Сучасні моделі фінансування МСБ активно впроваджують FinTech-рішення і нові фінансові інструменти. Це принцип технологічності: використання онлайн-платформ, big data, альтернативних методів оцінки кредитоспроможності, смарт-контрактів тощо. Конкретні приклади: державний портал «Дія» для грантів і реєстрації бізнесу, цифрові платформи на кшталт eDilo для миттєвого мікрокредитування, системи BankID та автоматизовані скорингові моделі, що замінюють паперову бюрократію. Завдяки цифровізації вдається різко знизити транзакційні витрати і час на отримання фінансування: якщо раніше процес кредитування малого бізнесу міг тривати місяць, то фінтех-сервіси дають відповідь за лічені години. Принцип інноваційності проявляється і у впровадженні нових фінансових інструментів, яких раніше не було на українському ринку. Моделі blended finance (змішаного фінансування) та impact investment (інвестицій з соціальним ефектом) також є інноваціями для української післявоєнної економіки. Вони передбачають комбінування різних типів капіталу – грантового, боргового, акціонерного – в межах одного проєкту для досягнення і фінансової віддачі, і суспільно значущого результату (наприклад, створення робочих місць для вразливих груп). Отже, принцип технологічності та новаторства дозволяє підлаштувати фінансові моделі під потреби часу, зробити їх більш продуктивними і клієнтоорієнтованими.

5. Адаптивність і галузева специфіка. Важливою рисою сучасних фінансових моделей є їх гнучкість – можливість адаптувати підхід залежно від типу бізнесу, сектора економіки, регіону. Усвідомлюючи, що потреби, скажімо, IT-стартапу і аграрного кооперативу дуже різні, розробники програм передбачають спеціалізовані рішення. Принцип полягає в тому, щоб «не один розмір підходить усім», а навпаки – кастомізувати фінансовий продукт під сегмент. Так, експортно-орієнтовані МСБ отримують доступ до страхування експортних кредитів через ЕКА (експортно-кредитне агентство), аграрії – до пільгових кредитів на посівну з відстрочкою платежів до збору врожаю, виробники критичної продукції – до державних замовлень та авансового фінансування.

6. Прозорість, довіра та належне врядування. Для успіху нових фінансових моделей важливим є встановлення довіри між усіма учасниками – малими підприємцями, бан-

ками, державою, інвесторами. Тому принцип прозорості та дотримання високих стандартів управління є їх наріжним каменем.

Висновки із цього дослідження і далі перспективи в цьому напрямку. Таким чином, у структурному вимірі будь-яка інноваційна фінансова модель МСБ зазвичай складається з таких ключових компонентів: (1) джерела фінансування: бюджети, донорські фонди, приватні інвестори або ринки; (2) посередники: банки, фонди розвитку, фінтех-платформи чи гарантійні установи, які акумулюють та спрямовують кошти; (3) фінансові інструменти: власне продукти (кредит, грант, гарантія, акційний внесок, лізинг тощо) із заданими параметрами; (4) бенефіціари: цільова аудиторія МСБ, часто визначена за критеріями (галузь, розмір, місцезположення, статус ветерана тощо); (5) механізми контролю та підтримки: умови відбору, моніторинг використання коштів, консультаційний супровід бізнесу; (6) правове поле: спеціальні закони, постанови, договори, що регулюють реалізацію моделі. Всі ці складові тісно взаємопов'язані. Наприклад, для програми

«5-7-9»: джерело – держбюджет/донори, посередник – Фонд розвитку підприємництва, а також банки, інструмент – кредит з компенсацією відсотка, бенефіціари – МСБ з річним доходом до 50 млн євро, механізм контролю – перевірка цільового використання кредиту банком, правове поле – постанова КМУ №28 від 24.01.2020 (і подальші зміни). Таким чином, розуміння цієї архітектури дозволяє правильно будувати нові моделі: змінюючи окремі компоненти (скажімо, додавши гарантійний фонд як посередника чи нове джерело – кошти від розміщення облігацій), можна досягати потрібного ефекту для визначеної категорії МСБ.

З практичної точки зору, результати цього дослідження можуть бути використані для удосконалення політики підтримки МСБ у період повоєнної відбудови. Зокрема, рекомендується продовжити й розширити програми змішаного фінансування (blended finance), коли донорські кошти примножують приватні інвестиції шляхом гарантування або співінвестування – це дозволить залучити значно більший обсяг капіталу в економіку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. UNDP. Assessment of the Impact of War on Micro, Small, and Medium Enterprises in Ukraine. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-02/UNDP-UA-assessment-war-impact-enterprises-ukraine-summary.pdf> (дата звернення: 18.08.2025)
2. Ковальчук Н., Ватаманюк К. Фінансування малого бізнесу в Україні в умовах війни. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2025. Т. 4, № 3. DOI: <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20250403.02>
3. Варцаба В. І. Державна підтримка та банківське фінансування малого і середнього бізнесу в Україні. *Приазовський економічний вісник*. 2022. № 1(30). С. 93–99. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/56345>
4. Чорній О. Трансформація державної політики у сфері партнерства з малим і середнім бізнесом. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2025. Т. 340, № 2. С. 65–72. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-65>
5. Завалій Б. Ю., Гринько Т. В. Наукові підходи до формування моделей фінансування малого та середнього бізнесу. *Актуальні проблеми економіки*. 2025. № 1 (286). С. 113–122. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-286-113-122>
6. Леонова Б., Островська О., Круш В. Підвищення стійкості фінансового стану суб'єктів малого бізнесу. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-65>
7. Ткачов А. Інструменти залучення капіталу для суб'єктів середнього бізнесу. *Dictum Factum*. 2025. № 1(17). С. 45–52. URL: <https://df.duit.in.ua/index.php/dictum/article/view/386> (дата звернення: 20.08.2025)
8. Сіромаха І. О., Омельченко А. І. Краудфандинг і краудінвестинг як альтернативні форми фінансової підтримки малого та середнього бізнесу в умовах сучасних викликів. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 2025 р.)*. 2025. С. 112–118. URL: <https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/329463> (дата звернення: 20.08.2025)
9. Гавриш О. А., Зозульов О. В., Гавриш Ю. О. Альтернативні форми фінансування малого та середнього бізнесу в Україні: можливості та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-50>
10. UNDP Launches MSMEs Access to Finance Assessment to Accelerate Recovery in Ukraine. URL: <https://www.undp.org/policy-centre/istanbul/press-releases/undp-launches-msmes-access-finance-assessment-accelerate-recovery-ukraine> (дата звернення: 22.08.2025)

11. BMZ. Supporting small and medium-sized enterprises and preparing them for reconstruction and recovery. URL: <https://www.bmz.de/resource/blob/240348/241210-bmz-ua-factsheet-sme-support.pdf> (дата звернення: 22.08.2025)
12. CSIS. Financing Ukraine's Critical Small and Medium-Sized Enterprises. URL: <https://www.csis.org/analysis/financing-ukraines-critical-small-and-medium-sized-enterprises> (дата звернення: 24.08.2025)
13. НБУ. Щомісячні опитування підприємств України: травень 2025 року. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/schomisyachni-opituvannya-pidpriyemstv-ukrayini-traven-2025-roku> (дата звернення: 25.08.2025)
14. UNDP in Ukraine. Оцінка впливу війни на мікро-, малі та середні підприємства в Україні. 2024. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-smb-2024.pdf>
15. KfW. The backbone of the economy. URL: <https://www.kfw-entwicklungsbank.de/About-us/Ukraine/Interview-BDF/> (дата звернення: 25.08.2025)
16. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства. «Робота: Гранти від держави на відкриття чи розвиток бізнесу». <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=94321ef8-1418-479c-a69f-f3d0fdb8b977&title=Robota-GrantiVidDerzhaviNaVidkrittiaChiRozvitokBiznesu>
17. Prikhodko. Grants e-Robota. URL: <https://prikhodko.com.ua/en/services/grants-and-attracting-investment/grants-erobota-2024/> (дата звернення: 26.08.2025)
18. IFC. IFC Announces New Initiatives to Accelerate Ukraine's Reconstruction at Ukraine Recovery Conference. URL: <https://www.ifc.org/en/pressroom/2025/ifc-announces-new-initiatives-to-accelerate-ukraine-s-reconstruction-at-ukraine-re> (дата звернення: 26.08.2025)
19. Waschuk A. Ukraine's entrepreneurial class can drive the country's economic recovery. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraines-entrepreneurial-class-can-drive-the-countrys-economy-recovery> (дата звернення: 26.08.2025)
20. EBRD. Ukrainian SMEs in "conservation mode", new EBRD research shows. 2025. URL: <https://www.ebrd.com/home/news-and-events/news/2025/ukrainian-smes-in--conservation-mode---new-ebrd-research-shows2.html> (дата звернення: 27.08.2025)

REFERENCES:

1. UNDP. (2024). Assessment of the impact of war on micro, small, and medium enterprises in Ukraine. Available at: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-02/UNDP-UA-assessment-war-impact-enterprises-ukraine-summary.pdf>
2. Kovalchuk, N., & Vatamaniuk, K. (2025). Finansuvannia maloho biznesu v Ukraini v umovakh viiny [Financing small business in Ukraine under war conditions]. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*, 4(3). DOI: <https://doi.org/10.46299/j.isjmef.20250403.02> [in Ukrainian].
3. Vartsaba, V. I. (2022). Derzhavna pidtrymka ta bankivske finansuvannia maloho i serednoho biznesu v Ukraini [State support and bank financing of SMEs in Ukraine]. *Pryazovskyi ekonomichnyi visnyk – Pryazovskyi Economic Bulletin*, vol. 1(30). pp. 93–99. Available at: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/56345> [in Ukrainian].
4. Chornii, O. (2025). Transformatsiia derzhavnoi polityky u sferi partnerstva z malym i serednim biznesom [Transformation of state policy in partnering with SMEs]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Bulletin of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 340(2), 65–72 pp. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-65> [in Ukrainian].
5. Zavalii, B. Yu., & Hrynko, T. V. (2025). Naukovi pidkhody do formuvannia modelei finansuvannia maloho ta serednoho biznesu [Scientific approaches to forming SME financing models]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual Problems of Economics*. vol. 1(286). pp. 113–122. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-286-113-122> [in Ukrainian].
6. Leonova, B., Ostrovska, O., & Krush, V. (2023). Pidvyshchennia stiikosti finansovoho stanu subiektiv maloho biznesu [Improving the financial resilience of small business entities]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, (56). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-65> [in Ukrainian].
7. Tkachov, A. (2025). Instrumenty zaluchennia kapitalu dlia subiektiv serednoho biznesu [Capital raising tools for medium-sized businesses]. *Dictum Factum*. vol. 1(17). pp. 45–52. Available at: <https://df.duit.in.ua/index.php/dictum/article/view/386> [in Ukrainian].
8. Siromakha, I. O., & Omelchenko, A. I. (2025). Kraudfandynh i kraudinvestynh yak alternatyvni formy finansovoi pidtrymky M/SB v umovakh suchasnykh vyklykiv [Crowdfunding and crowdinvesting as alternative forms of financial support for SMEs under modern challenges]. *Biznes, innovatsii, menedzhment: problemy ta perspektyvy – Business, Innovations, Management: Problems and Prospects (Proc. VI Int. Conf.)*, pp. 112–118. Available at: <https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/329463> [in Ukrainian].

9. Havrysh, O. A., Zozuliov, O. V., & Havrysh, Yu. O. (2022). Alternatyvni formy finansuvannia M/SB v Ukraini: mozhlyvosti ta perspektyvy [Alternative forms of SME financing in Ukraine: Opportunities and prospects]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, vol. 35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-50> [in Ukrainian].
10. UNDP. (2024). UNDP Launches MSMEs access to finance assessment to accelerate recovery in Ukraine. Available at: <https://www.undp.org/policy-centre/istanbul/press-releases/undp-launches-msmes-access-finance-assessment-accelerate-recovery-ukraine>
11. BMZ. (2024). Supporting small and medium-sized enterprises and preparing them for reconstruction and recovery. Available at: <https://www.bmz.de/resource/blob/240348/241210-bmz-ua-factsheet-sme-support.pdf>
12. CSIS. (2024). Financing Ukraine's critical small and medium-sized enterprises. Available at: <https://www.csis.org/analysis/financing-ukraines-critical-small-and-medium-sized-enterprises>
13. Natsionalnyi bank Ukrainy. (2025). Shchomisiachni opytuvannia pidpriemstv Ukrainy: traven 2025 roku [Monthly business surveys of enterprises of Ukraine: May 2025]. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/schomisyachni-opituvannya-pidpriemstv-ukrayini-traven-2025-roku> [in Ukrainian].
14. UNDP in Ukraine. (2024). Otsinka vplyvu viiny na mikro-, mali ta seredni pidpriemstva v Ukraini [Assessment of the impact of war on MSMEs in Ukraine]. Available at: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-smb-2024.pdf> [in Ukrainian].
15. KfW Entwicklungsbank. (2024). The backbone of the economy. Available at: <https://www.kfw-entwicklungsbank.de/About-us/Ukraine/Interview-BDF/>
16. Ministerstvo ekonomiky, dovykillia ta silskoho hospodarstva. (2024). YeRobota: Hranti vid derzhavy na vidkryttia chy rozvytok biznesu [eRobota: Grants from the state for starting or developing a business]. Available at: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=94321ef8-1418-479c-a69f-f3d0fdb8b977&title=Robota-GrantiVidDerzhaviNaVidkrittiaChiRozvitokBiznesu> [in Ukrainian].
17. Prikhodko. (2024). Grants e-Robota. Available at: <https://prikhodko.com.ua/en/services/grants-and-attracting-investment/grants-erobota-2024/>
18. IFC. (2025). IFC announces new initiatives to accelerate Ukraine's reconstruction at Ukraine Recovery Conference. Available at: <https://www.ifc.org/en/pressroom/2025/ifc-announces-new-initiatives-to-accelerate-ukraine-s-reconstruction-at-ukraine-re>
19. Waschuk, A. (2024). Ukraine's entrepreneurial class can drive the country's economic recovery. *Atlantic Council – UkraineAlert*. Available at: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraines-entrepreneurial-class-can-drive-the-countrys-economy-recovery>
20. EBRD. (2025). Ukrainian SMEs in "conservation mode", new EBRD research shows. Available at: <https://www.ebrd.com/home/news-and-events/news/2025/ukrainian-smes-in--conservation-mode---new-ebrd-research-shows2.html>